

KREATIVNÍ PRÁCE S INFORMACEMI

TÉMA 2

Kreativita

Po nastudování byste měli:

- » vědět, co je to kreativita,
- » chápat rozdíl mezi kreativní schopností, postojem a procesem,
- » znát, čím se vyznačuje kreativní osobnost,
- » znát základní bloky kreativity.

Proč jsme zařadili toto téma? K čemu slouží

Žijeme ve věku inteligence. Vědci jsou fascinováni mozkem a jeho možnostmi. Věk inteligence se stal zdrojem rozsáhlého neurologického výzkumu.

Žijeme také v době, která ohrožuje kreativitu. Mluví se, že hrozí krize kreativity. Kreativita je upozadována, někdy i potlačována. Pro pokrok a pro řešení problémů je však velice potřebná, ale kreativnímu myšlení často brání různé vnitřní i vnější bloky a požadovaného výsledku se nelze dobrat. Krize není způsobena tím, že bychom neměli dostatek zdrojů kreativity, ale spočívá ve špatném zacházení s něčím, co je v podstatě nevyčerpatelné. Stačilo by naučit se pracovat se znalostmi, umět je ukládat, shrnovat, tvořit, přemýšlet o dostupných informacích a řešit problémy z různých úhlů pohledu.

Kreativitu lze trénovat. Při cvičení různých druhů myšlení si zdokonalujeme tvorbu vlastních myšlenek, argumentů a nápadů. Na kreativní a kritické myšlení je kladen v dnešní době velký důraz jak ve školství, tak v pracovním i soukromém životě.

Klíčové pojmy

Kreativita

myšlení, pomocí kterého vzniká něco nové a přínosné.

Bloky kreativity

nemožnost najít kreativní řešení kvůli různým příčinám.

Teorie

Petr Žák ve své knize Kreativita a její rozvoj definuje kreativitu jako:

schopnost

- » představit si nebo vymyslet něco nového,
- » tvořit nápady, řešení, díla atd. za použití kombinace, změny či reaplikace existujících nápadů;

postoj

- » souhlas, přijetí změny,
- » ochota hrát si s nápady a myšlenkami,
- » flexibilita;

proces charakterizovaný

- » tvrdou prací,
- » prostorem pro improvizaci,
- » kontinuální myšlenkovou činností.

Obecně lze říci, že kreativita je styl myšlení, přičemž vzniklé dílo či řešení problému je nové, užitečné, správné, přínosné a objevné.

Kreativní osobnost

Na člověka můžeme z pohledu kreativity pohlížet podle dispozic (vlastnosti, nadání apod.) a procedur (jednání, činy, uvažování). Mnozí psychologové definovali rysy kreativní osobnosti. Podívejte se na ty nejčastěji uváděné.

- Flexibilita – schopnost člověka opustit staré řešení a postoupit k dalšímu.
- Odvaha a ochota riskovat – vědomí toho, že ne vždy bude výsledek ohromující, vyhovující a funkční.
- Oproštění od stereotypů a předsudků. A to jakýchkoliv.
- Vytrvalost – můžete provést 1000 neúspěšných pokusů, než se vám povede dokonalý výsledek.
- Vystoupení z hranic – neomezovat se limity (a to jak limity vnějšími, tak těmi, které si tvoříme sami) a schopnost vidět věci z jiných úhlů, nahlížet na věci jinak.

Lineární a laterální kreativita

Kreativitu můžeme také rozdělit na kreativitu lineární a laterální. Lineární kreativita vytváří logická spojení. Pomáhá v rozhodování a hledání optimálního řešení. Řídí se vzorcem **dobré x špatné**. Laterální kreativita je spíše intuitivní, nesrovnává, ale tvoří nové vazby a vztah definuje k nově přichozímu elementu. Řídí se vzorcem **líbí x nelíbí**.

Příklad

Než se v několika modulech pustíme do různých kreativních technik, přečtěte si příběh o jednom skutečném kreativním jedinci.

Jak vypočítat výšku mrakodrapu pomocí barometru?

Při zkoušce z fyziky na univerzitě v Kodani dostal jeden ze studentů následující zadání: „Popište, jak určit výšku mrakodrapu pomocí barometru.“ Student velmi rychle odpověděl: „Upevníte dlouhý kus provazu k vrchu barometru, pak spustíte barometr ze střechy mrakodrapu na zem. Délka provazu plus výška barometru se rovná výšce budovy.“

Tato vysoce originální odpověď tak rozzuřila zkoušejícího, že studenta vyhodil. Student se odvolal na základě toho, že jeho odpověď byla nepochybně správná, a univerzita jmenovala nezávislého arbitra, aby případ rozhodl. Arbitr usoudil, že odpověď byla opravdu správná, ale neukázala žádné zjevné znalosti fyziky. K vyřešení problému bylo rozhodnuto zavolat studenta a dát mu šest minut, během kterých by měl ve slovních odpovědích prokázat alespoň minimální obeznámenost se základními principy fyziky.

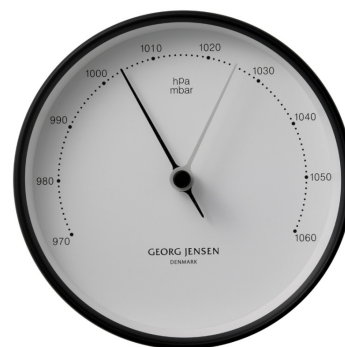
Student seděl tiše pět minut, čelo zamračené přemýšlením. Arbitr mu připomněl, že čas už uplynul, a student na to odpověděl, že má několik velmi závažných odpovědí, ale nemůže se rozhodnout, kterou použít. Když mu bylo doporučeno, aby si pospíšil, student odpověděl:

„Zaprvé můžete vzít barometr na střechu mrakodrapu, hodit ho přes okraj dolů a měřit čas, než barometr dopadne na zem. Výšku budovy lze spočítat podle vzorce $H = 0,5 g t^2$. Pro barometr to ale bude směla.

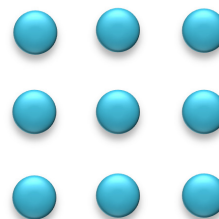
Nebo, pokud svítí slunce, můžete změřit výšku barometru, pak ho postavit na zem a měřit délku jeho stínu. Pak změříte délku stínu mrakodrapu a potom je jednoduchou záležitostí pomocí poměrné aritmetiky spočítat výšku mrakodrapu.

„Pokud byste ovšem chtěli být vysoce vědečtí, mohli byste upevnit krátký kus provázku k barometru a zhoupnout jím jako kyvadlem, nejdřív k zemi a pak ke střeše mrakodrapu. Výška se vypočítá z rozdílu v gravitační síle. Nebo jestli má mrakodrap venku únikové schodiště, bylo by jednodušší vyjít nahoru a označovat celou výšku budovy pomocí délky barometru a pak to sečíst. Kdybyste ale chtěli být jenom nudní a ortodoxní, pak byste mohli použít barometr k měření tlaku vzduchu nejdřív na střeše mrakodrapu a pak u země, potom převést rozdíl tlaků v milibarech na stopy a dostali byste tak výšku budovy.

Protože jsme ale trvale nabádáni, abychom uplatňovali nezávislé myšlení a používali vědecké metody, bylo by nepochybně nejlepší zaklepat na domovníkovy dveře a říct mu: *Kdybyste chtěl pěkný nový barometr, dal bych vám tenhle, když mi sdělíte výšku tohoto mrakodrapu.*“ Ten student byl Niels Bohr, jediný člověk z Dánska, který získal Nobelovu cenu za fyziku.

Vyzkoušejte si spojit čtyřmi rovnými čarami těchto devět bodů. Přímký na sebe musí navazovat (udělejte to tedy jedním tahem). Řešení najdete na konci modulu.

Tipy a triky

Při kreativním procesu se můžete setkat se situací, kdy budete motivovaní, budete mít cíl, ale přesto nebudete moci najít kreativní řešení (nebude použitelné, bude nesprávně apod.). J. L. Adams mluví o tzv. **blocích** a ve své knize Conceptual Blockbusting se věnuje jejich odstraňování.

Petr Žák ve své knize Kreativita a její rozvoj popisuje tyto příčiny překážek tvořivosti:

- » **Kritická povaha** – jedinec s příliš kritickou povahou většinou nemění své názory a přesvědčení a přistupuje k problému s přesně danými kritérii.
- » **Špatná dieta** – špatná životospráva může mít vliv na myšlenkový proces jednotlivce. Nebezpečné je především přijímání jednoduchých sacharidů. Zaměřte se na konzumaci čerstvé zeleniny a ovoce a nepražených nesolených ořechů.
- » **Špatná tělesná kondice** – při únavě se špatně myslí, stejně tak má na myšlení neblahý vliv nemoc, těžký vzduch (větrejte), dlouhodobě sedavá činnost a práce bez přestávk.
- » **Strach** – strach je emocií, která může mít na myšlení pozitivní i negativní vliv. Může se jednat o strach:
 - » z odmítnutí řešení,
 - » z nezvládnutí úkolu,
 - » z osobního zesměšnění,
 - » ze ztráty hrdosti,
 - » z nedostatečně kreativního procesu a výstupu.
- » **Tendence k osobnímu prospěchu** – obecná tendence „urvi, co můžeš“ nepodporuje tvůrčí myšlení. Nejlepší je strategie win-win (výhra/přínos pro obě strany), při kterém jde o konstruktivní jednání a obě strany se považují za užitečné a vítězné.
- » **Špatný stav skupiny** – je potřeba dbát na celkové naladění skupiny a její celkovou náladu. Pracujete-li ve skupině s jedincem, který způsobuje špatné naladění skupiny, dojdete k řešení velmi složitě.
- » **Vysoce vyvinuté superego** – na škodu je také příliš aktivní svědomí plné zákazů daných výchovou, vzděláním, kulturním prostředím atd.
- » **Konzervativní zvyklosti** – problémem je obava z narušení status quo. Mnohdy se jedná o strach z toho, že budeme muset vystoupit z našich zvyklostí a aktivně provést změnu.
- » **Nevhodný způsob dotazování** – pokud techniku či kreativní proces nechápeme dobře, nemůže nás nikdy dovést k správnému výsledku.
- » **Myšlenková nepružnost a neschopnost změnit úhel pohledu** – je vhodné prosazovat myšlení ve více rovinách, měnit způsoby uvažování, hodnocení, být flexibilní. To platí i pro aplikování technik, neboť i sám kreativní proces se může stát nepružným (např. když budeme stále provádět techniku brainstorming, a nic jiného).
- » **Časová tíseň** – nedostatek času (i jiných zdrojů) je limitem pro kreativní myšlení. A limity nejsou v kreativitě žádány. Není proto vhodné kreativní technice věnovat kratší čas, než jaký je doporučován. Nedošlo by tak k úplnému naplnění.

Pokud zjistíte, že jste blokováni, měli byste si definovat, o jaké bloky se jedná, **najít příčinu** a tu **odstranit**. Většinu bloků odstraníte tréninkem a praktikováním různých kreativních rozcviček (tak můžete např. měnit svůj postoj, stereotypy či strach). Jiné příčiny můžete odstranit jinak (změna času, stravy, pracovní skupiny).

Pokud vás tato problematika zajímá, nalistujte si u Petra Žáka strany 48 – 72. V průběhu kurzu se budeme odstraňování různých bloků částečně věnovat při učení se jednotlivým

kreativním technikám. Pokud někdy dostanete zadání, abyste vyřešili nějaký úkol, zkuste se nad ním zamyslet kreativně. Řídit se můžete např. naším desaterem.

10 rychlých tipů, jak být kreativní

1. Nehodnoťte. Kvantita je v počátku důležitější než kvalita. Na kvalitu se zaměřte až později.
2. Přepněte se do stavu jiného myšlení. Kreativita není o talentu, ale o myšlení. Buďte otevření novým možnostem.
3. Najděte, co vás blokuje. Jsou to předsudky? Čas? Ztráta hravosti?
4. Hledejte různé klíčky. Nefixujte se na obvyklé věci, nebojte se alternativ. Pokládejte si různé otázky k problému.
5. Najděte si inspirativní místo. Vyhovuje vám více chaos? Dáváte přednost pohodlí? Potřebujete hudbu, nebo ticho? Hledejte nejlepší místo.
6. Ptejte se. Využijte ostatních lidí a nechejte se inspirovat jejich nápady.
7. Používejte různé kreativní techniky. Jsou tu pro vás, tak se jich nebojte. Pomohou vám odrazit se dál.
8. Hrajte si. Připadejte si chvíli jako blázen nebo malé dítě. Nebo pobuďte chvíli s nějakým dítětem.
9. Zbavte se negativních okolností. Nemluvte negativně, neptejte se negativních lidí. Přemýšlejte tak, jako byste měli úspěch zaručen.
10. Pohybujte se. Dodejte mozku kyslík. Rozprouděte myšlení. Jděte na procházku nebo se aspoň zvedněte ze židle.

Zdroje

1. ADAIR, John. *Umění kreativního myšlení*. Brno: BIZBOOKS, 2011.
2. BUZAN, Tony a Chris GRIFFITHS. *Myšlenkové mapy v byznysu*. Brno: Computer Press, 2011
3. CLEGG, Brian a Paul BIRCH. *Kreativita. Změňte způsob své práce*. Brno: CP Books, 2005.
4. CLEGG, Brian. *Procvičování paměti a kreativity*. Brno: CP Books, 2005.
5. ČINKA, Libor. *Ovládněte svůj mozek*. Brno: BizBooks, 2012.
6. MEDINA, John. *Pravidla mozku*. Brno: BizBooks, 2012.
7. STANIER, Michael Bungay. *Pracujte méně, udělejte více*. Brno: BizBooks, 2012.
8. WOLFF, Jurgen. *Soustřed' se*. Brno: BizBooks, 2011.
9. ŽÁK, Petr. *Kreativita a její rozvoj*. 1. vyd. Brno: Computer Press, 2004.

Řešení úkolu

